

ні – ринкові суспільні відносини, то слід дійти висновку, що ЦК України слід було прийняти одразу після прийняття Конституції України.

Деякі суперечності стосовно права власності на земельні ділянки також виникають під час придбання споруд, розташованих на земельних ділянках, що знаходяться в державній або комунальній власності. Продаж таких ділянок регулюється ч. 2 ст. 127 ЗК України, в якій, відповідно, визначається окремий статус земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що є власністю покупців цих ділянок – продаж таких ділянок є винятком із загального правила, за яким землі державної та комунальної власності можуть продаватися громадянам та юридичним особам лише на конкурентних засадах (аукціон, конкурс). Однак при такому формулюванні норми закону, знову ж таки, виникає колізія – покупець не може отримати свідоцтво про право власності на будівлю до моменту отримання державного акта реєстрації земельної ділянки, на якій вона розташована. В свою чергу, продаж такої ділянки за виняткових умов неможливо здійснити, якщо покупець не є власником будівлі (тобто не має вказаного свідоцтва) [4; 5].

Зазначені раніше кодифікаційні вади в тій або іншій формах притаманні як ЗК України, так і ЦК України. Проте, крім розглянутих загальних причин деякої їх недосконалості та нечіткості розмежування, є більш конкретні причини, недостатнє теоретичне розроблення яких також позначилось на якості обох кодексів.

Земельний кодекс у своїй основі є спеціальним кодексом, що, використовуючи загальні засади цивільного законодавства та спеціалізуючи їх, регламентує широкую сферу сучасних земельних відносин.

Водночас слід зазначити, що окремі норми основних положень ЦК України потребують земельно-правової спеціалізації. Так, суб'єкти земельних відносин не завжди підпорядковані засадам їх юридичної рівності. Це, насамперед, стосується відносин першого етапу приватизації земельних ділянок внаслідок реорганізації колективних сільськогосподарських формувань і паювання земель, яке здійснювалося переважно на адміністративно-правових засадах.

Також відсутність чіткого законодавчого регулювання відчуження земель сільськогосподарського призначення робить із питань іпотеки, кредитування, оподаткування складну проблему та виводить їх з-під компетенції органів державного управління.

Однак більшість зазначених проблем носить загальний характер, тобто уособлює недоліки законотворчого процесу та зумовлює шляхи їх подолання. Грубе порушення процедури прийняття кодексів, безсистемне розміщення кодифікаційного матеріалу, наявність бага-

тьох відсильних норм і безпідставне пропущення важливих розділів створюють і практичний бік проблеми, яким є колізії між статтями кодексів.

Отже, проведений аналіз зазначених проблем свідчить про нагальність потреби внесення змін до існуючих нормативно-правових актів, які регулюють розглянуті нами питання (зокрема, Цивільний та Земельний кодекси України), з метою уніфікації чинного законодавства, а також створення оновленої спеціальної законодавчої бази, в якій не існуватиме білих плям.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 01 лютого 2011 р. № 2952-VI // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.: станом на 5 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 10. – С. 40. – Ст. 449, код акта 54796/2011.

3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Т. 2. – 1088 с.

4. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17 листопада 2009 р. : станом на 7 серпня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 1. – Ст. 2.

5. Про стан дотримання законодавства України щодо видачі державних актів на право власності на землю, сертифікатів на право на земельну частку (пай) та їх обігу; про дотримання законодавства України щодо виділення в натурі (на місцевості), використання та обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення : Постанова Верховної Ради України від 22 травня 2003 р. № 882-IV // Голос України. – 2003. – № 115. – 24 червня.

6. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень : Закон України від 1 липня 2004 р.: станом на 29 січня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 553. Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 15 грудня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 13. – Ст. 110.

7. Житлове будівництво в Україні: законодавство і судова практика // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2003. – № 12.

8. Галянтч М. К. Житлове право України. – К., 2008. – С. 206–210.

9. Аврамова О. Є. Конституційне право на житло // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 76. – С. 75–77.

*The general positive and negative aspects of correlation of the Landed and Civil codes of Ukraine are analysed in the article.*

*В статье анализируются общие позитивные и негативные аспекты соотношения Земельного и Гражданского кодексов Украины.*

#### ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ З ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

**Бесарабчик В. О.,**

молодший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

Статтю присвячено дослідженню окремих положень Цивільного процесуального кодексу України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» з питань перегляду судових рішень з цивільних справ Верховним Судом України.

**Ключові слова:** Верховний Суд України, перегляд судових рішень, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ.

**Актуальність теми дослідження.** Проблеми, пов'язані з переглядом судових рішень, незважаючи на важливе теоретичне та практичне значення, не привертають особливої уваги вчених на глибокому доктринальному рівні. Окремі питання перегляду справ у зв'язку із винятковими обставинами були висвітлені, головним чином, на конференціях у тезах доповідей, у статтях, в окремих главах посібників і підручників з цивільного процесу України та в розділах науково-практичних коментарів до чинного Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України).

Прийняття Закону України «Про судоустрій та статус суддів» 7 липня 2010 року (далі – Закон) ознаменувало початок нової судової реформи. Складний та тривалий процес формування в Україні правової держави та прийняття нового Закону викликало необхідність дослідити зміни, запроваджені у вітчизняне цивільне процесуальне законодавство, дати їм науково обґрунтований аналіз та відповідну правову оцінку. Так, прийняття вказаного Закону не залишило незмінним інститут перегляду справ у зв'язку із винятковими обставинами, який у результаті внесених змін перетворився на інститут перегляду судових рішень Верховним Судом України. Окрім самої назви таке провадження значно змінило свій зміст.

Тож, метою цієї наукової статті є здійснення правового аналізу повноважень та функцій Верховного Суду України із визначенням та розв'язанням теоретичних та практичних проблем перегляду судових рішень Верховним Судом України.

Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених ЦПК України. З прийняттям Закону України «Про судоустрій та статус суддів» докорінно змінилася система повноважень Верховного Суду України при розгляді цивільних справ. Одним із актуальних питань нового Закону є повноваження вказаного суду під час перегляду судових рішень за діючим ЦПК України.

Відповідно до ст. 38 Закону Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. В ч. 2 цієї статті визначено такі функції Верховного Суду України:

- 1) перегляд справи з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї й тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах у порядку, передбаченому процесуальним законом;
- 2) перегляд справи у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом;
- 3) надання висновку про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; внесення за зверненням Верховної Ради України письмового подання про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;
- 4) звернення до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а та-

кож щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України [1].

Таким чином, за Верховним Судом України закріплено статус найвищої судової установи та окреслено коло його функцій. Проте норма наведеної статті практично виключає участь Верховного Суду України при перегляді переважної більшості цивільних справ. До повноважень вказаного суду відтепер не віднесено перегляд справ у касаційному порядку.

Натомість прийнятий Закон передбачив створення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, який відтепер нарівні з Вищим господарським судом України і Вищим адміністративним судом України функціонує як суд касаційної інстанції.

Згідно із Законом Верховний Суд України складається з 20 суддів (по 5 суддів від цивільної, адміністративної, господарської і кримінальної юрисдикції). При цьому ліквідовано судові палати і Президію Верховного Суду України і значно скорочено його повноваження. Тепер він переглядає рішення судів касаційної інстанції лише з двох підстав: неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї й тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах та у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Перегляд може здійснюватися лише за умови, що відповідний вищий спеціалізований суд, рішення якого оскаржується, допустить заяву учасника процесу до перегляду у Верховному Суді України. При цьому немає механізму оскарження, наприклад, невмотивованої відмови вищого спеціалізованого суду у допуску справи до провадження у Верховному Суді України. Тобто, щоб особа могла оскаржити до Верховного Суду України рішення суду касаційної інстанції, потрібно отримати згоду на таке оскарження у самому суді касаційної інстанції. Але навіть у випадках, коли вищий суд надасть таку згоду, а Верховний Суд України за наслідками перегляду судового рішення задовольнить заяву, ухвалити нове рішення він не зможе.

У такому випадку він лише зможе скасувати рішення і направити справу на новий розгляд. На нашу думку, такий механізм викликає серйозні недоліки з огляду на Рішення Конституційного Суду від 11 березня 2010 року про те, що Верховний Суд України не є касаційною інстанцією відносно вищих судів, тобто такою, що скасовує рішення, проте не має право ухвалювати нове рішення [2].

Відповідно до ст. 32 Закону до повноважень Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ віднесено:

- 1) розгляд справи відповідної судової юрисдикції в касаційному порядку згідно з процесуальним законом;
- 2) у випадках, передбачених процесуальним законом, розгляд справи відповідної судової юрисдикції як суд першої або апеляційної інстанції;
- 3) аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики;

4) надання методичної допомоги судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; надання спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційних роз'яснень з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;

5) здійснення інших повноважень, визначених законом [1].

Виходячи з наведеного, констатуємо, що Верховний Суд України практично втратив свій статус суду як такого і має можливість переглядати рішення судів лише за нововиявленими обставинами.

Із внесенням змін до ЦПК України принципово змінилася і процедура розгляду ВСУ скарг осіб про перегляд судових рішень за винятковими обставинами та його повноваження щодо їх вирішення. Так, у ст. 354 ЦПК України зазначено право на звернення із заявою про перегляд судових рішень. Заява про перегляд справи Верховним Судом України (ст. 353 ЦПК України) подається до Верховного Суду України через Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ, який вирішує питання про допуск цієї заяви до розгляду Верховним Судом. Йдеться про те, що саме колегія суддів цього вищого спеціалізованого суду відтепер буде приймати постанову щодо наявності підстав для перегляду оскаржуваного рішення Верховним Судом України [3].

Таким чином, Верховний Суд України фактично позбавлений права самостійного визначення підсудності відповідних категорій справ, а межі його юрисдикції потрапляють у пряму залежність від правової позиції суддів вищих спеціалізованих судів.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в обов'язковому порядку здійснює перевірку заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України на відповідність вимогам ЦПК України. Необхідно зауважити, що Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ здійснює перевірку заяви про перегляд судового рішення лише на відповідність вимогам статей 357 і 358 ЦПК України, і лише за результатами цієї перевірки виносить ухвалу про допуск чи відмову в допуску до провадження заяви Верховним Судом [4].

У ч. 4 ст. 359 ЦПК України встановлено вичерпний перелік підстав, за яких заява про перегляд судового рішення Верховним Судом України повертається заявнику Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Так, заява повертається заявнику, якщо:

1) заявник не усунув недоліки протягом встановленого строку;

2) заяву подано особою, яка не має права на подання такої заяви;

3) заяву підписано від імені особи, яка не має повноважень на ведення справи;

4) є ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про відмову у допуску справи до провадження за наслідками її розгляду, прийнята з аналогічних підстав.

Вирішення питання про допуск заяви про перегляд судового рішення на практиці залежить від тієї підста-

ви, з посиланням на яку подано таку заяву. Якщо підставою для подання заяви є визнання судового рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України, то заява допускається до розгляду в обов'язковому порядку. Якщо підставою для перегляду є неоднакове застосування норм закону, то скарга допускається лише на розсуд колегії суддів Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, хоча в обох випадках питання про допуск справи до провадження вирішується цією колегією.

Питання про допуск заяви про перегляд судового рішення до провадження або відмову у цьому вирішується ухвалою, яка оскарженню не підлягає. Ухвала про допуск заяви до провадження разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами надсилається до Верховного Суду України протягом п'яти днів з дня її постановлення. Копія ухвали про допуск справи надсилається разом із копією заяви особам, які беруть участь у справі, а в разі відмови у допуску особі, яка подала заяву. Після проведення усіх перелічених дій справа розглядається Верховним Судом України на його засіданні.

Слід наголосити, що перевірка відповідності заяви вимогам ЦПК України у вітчизняному процесуальному законодавстві виписана достатньо чітко із викладенням повної процедури дій суду у ст. 359–360 ЦПК України.

Я. П. Зейкан з цього приводу зазначає, що якщо скаргу визнають допущеною до провадження, то ухвала про це і про витребування справи направляється до відповідного суду. Копію такої ухвали надсилають учасникам, які беруть участь у справі. Якщо допуску скарги до провадження відмовлено, копія ухвали направляється тільки особі, яка подала скаргу [5, с. 431].

Проте слід зазначити, що після розгляду касаційної скарги в сторони, що вважає рішення касаційної інстанції незаконним, з'являється шанс переглянути це рішення та добитися справедливості, і це не може розглядатися як негативний чинник. Водночас терміни руху конкретної справи значною мірою знижуються при подвійній касації. Тим часом доцільно зауважити, що добитися перегляду справи, розглянутої в касаційному порядку, дуже важко. Відсоток справ, що переглядається в порядку виключного провадження, залишається наразі дуже низьким [6].

На нашу думку, позитивними змінами до Закону є визначення обов'язковості рішень Верховного Суду України, прийнятих за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правові акти, що містять зазначену норму права, та для всіх судів України.

Відповідна норма, за умови надання вищими спеціалізованими судами можливості ВСУ реально здійснювати правосуддя, забезпечить однакове застосування норм права не лише судами, а й органами державної влади. Однак вважаємо за необхідне передбачити в повноваженнях ВСУ забезпечення однакового застосування норм матеріального та процесуального права.

Слід погодитись із позицією Л. В. Юрченка, Д. С. Дударева, що автори Закону позбавили Верховний Суд

повноважень давати судам роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики [7, с. 279]. Новий Закон зберіг за вищими спеціалізованими судами повноваження давати роз'яснення судам нижчого рівня щодо застосування законодавства. Водночас таких повноважень було позбавлено Верховний Суд України. Такий «розподіл» повноважень, на нашу думку, суперечить Конституції України і може призвести до створення різноманітної практики застосування одних і тих самих положень законодавства судами різної спеціалізації, що врешті-решт може призвести до правового свавілля.

Так, у Спільному експертному висновку щодо проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухваленому Венеціанською комісією 12–13 березня 2010 року, зазначається, що «...система судів виглядає непотрібно громіздкою. Оскільки вищі спеціалізовані суди мають діяти як касаційні інстанції й, відтак, виконуватимуть функції, які, зазвичай, належать Верховному Суду, постає питання про те, чи не слід було би злити ці два рівні (вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд) в один і в такий спосіб хоча б спробувати спростити систему, позбавивши її зайвої бюрократії та адміністративного тягара... Крім того, Венеціанська комісія підкреслила, що «хоча наразі Верховний Суд вочевидь є переважаним, виходом із ситуації в більш віддаленій перспективі навряд чи може бути утворення додаткових рівнів судочинства, радше потрібно спростити процедури й зробити їх більш ефективними» [8].

Визнання судових рішень міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України, може бути підставою для перегляду судових рішень у цивільній справі Верховним Судом. Міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, є Європейський Суд з прав людини.

Перегляд на цій підставі хоч і може мати більш формальний характер, оскільки рішення Європейського суду підлягають безпосередньому виконанню без «імплементатії», однак це важливо для відновлення справедливості і авторитету національної судової системи. Ця підстава для перегляду впливає з Рекомендації № К (2000) 2 щодо перегляду справ і відновлення провадження у справі на внутрішньодержавному рівні у зв'язку з рішеннями Європейського суду з прав людини, схваленої Комітетом міністрів Ради Європи 19 січня 2000 року.

Особа має право оскаржувати рішення судів України до Європейського Суду з прав людини лише після того, як було вичерпано всі національні засоби правового захисту відповідно до загальноновизнаних норм міжнародного права і впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення (ст. 35 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.).

Будь-яке рішення, прийняте Верховним Судом України за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення, є остаточним і може бути оскаржене тільки в одному випадку: у разі, якщо міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, буде встановлено факт порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Це пов'язано з тим, що попри остаточність рішень Верховного Суду як найвищої судової інстанції в системі судів загальної юрисдикції, відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, зокрема до Європейського суду з прав людини, прийняття яким рішення про встановлення факту порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом України і буде підставою для оскарження постанови Верховного Суду.

Слід зазначити, що вагомим недоліком, який не сприяє здійсненню ефективного судочинства в Україні, є відсутність у Верховного Суду України повноваження щодо постановлення нового рішення з урахуванням висновків Європейського суду та закриття провадження у справі в тому випадку, коли скасовані судові рішення на підставі рішення Європейського суду.

Тож, виходячи з викладеного, слід констатувати, що вказана проблема щодо перегляду судових рішень є актуальною для вітчизняного цивільного процесуального права, а також є перспективним та необхідним напрямом законотворчої діяльності та наукових пошуків.

Таким чином, розглядаючи законодавство України про перегляд судових рішень Верховним Судом України, ми дійшли висновку, що Верховний Суд України, який відповідно до ст. 125 Конституції України має статус найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції, позбавлений ефективних можливостей щодо уніфікації практики цих судів – позбавлення права на ухвалення остаточного рішення у справі, збереження можливості перегляду судових рішень у разі різного застосування лише норм матеріального, а не процесуального права, і тільки тоді, коли такий перегляд допустить відповідний вищий спеціалізований суд, рішення якого оскаржується.

Вважаємо, що раціональніше було б вдосконалити роботу палат Верховного Суду України, без втрати цим органом функцій найвищої судової інстанції, а також передбачити у повноваженнях Верховного Суду України забезпечення однакового застосування норм матеріального, а також процесуального права.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Про судоустрій і статус суддів*: Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. *Рішення Конституційного Суду України* від 11 березня 2010 року № 8-рп/2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v008p710-10](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v008p710-10).
3. *Відкрите звернення до Президента України* щодо ветовання Закону України «Про судоустрій і статус суддів» // Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1279436602>.
4. *Телітко В. Е.* Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Станом на 01.11.2010 р. / За ред. Притики Ю. Д. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 696 с.

5. Зейкан Я. П. Захист у цивільній справі. Науково-практичний коментар. – К.: КНТ, 2009 – С. 431.

6. *Новели Закону України «Про судоустрій і статус суддів».* – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://legal-help.com.ua/?p=1277>.

7. Юрченко Л. В., Дударев Д. С. Повноваження Верховного Суду України з перегляду судових рішень у кримінальних справах // Ученые записки Таврического

национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – 2010. – Том 23 (62). – № 2. – С. 279.

8. *Лист Голови Верховного Суду України до Голови Верховної Ради України з приводу розгляду парламентом проекту Закону України «Про судоустрій України і статус суддів».* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tema.in.ua/article/5598.html>.

*The article is devoted research of separate positions of Civil code of procedure of Ukraine and Law of Ukraine «About sudoustruy and status of judges» on questions the revision of court decisions from civil cases by Supreme Court of Ukraine.*

*Стаття посвячена дослідженню окремих положень Гражданского процессуального кодекса України і Закону України «О судоустройстве и статусе судей» по вопросам пересмотра судебных решений по гражданским делам Верховным Судом Украины.*

## КЛАСИФІКАЦІЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ДИТИНИ

Резнік Г. О.,

*молодший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України*

*У статті розглядаються різні наукові підходи щодо класифікації особистих немайнових прав; досліджується поняття «особисті немайнові права дитини». Зокрема, проаналізовано основні види прав дитини.*

**Ключові слова:** особисті немайнові права, класифікація особистих немайнових прав, особисті немайнові права дитини, види особистих немайнових прав дітей.

Правовий захист інтересів дітей – є однією з важливих функцій будь-якого суспільства.

Права дитини, за своєю суттю, відрізняються від прав дорослих змістом, значенням, походженням. Кожне право дитини слід розглядати з позиції наданих державою можливостей розвиватися, набувати певних навичок для формування дорослої особистості.

Національне законодавство не виділяє прав дитини в окрему категорію декларуючи, що права дітей є похідними від загальних прав людини, а тому права, закріплені в основних нормативно-правових актах, відносяться і до дітей.

У більшості випадків особисті немайнові права дитини не залежать від її волі, оскільки через свій вік дитина не може самостійно їх здійснювати. А тому особисті немайнові права дитини є залежними від волі батьків або осіб, що їх замінюють, ними ж, переважно, здійснюються і реалізуються.

Необхідність особливої турботи про дітей, через їх фізичну та розумову незрілість, формулює принципово важливі думки про конкретизацію прав такої специфічної та найбільш вразливої групи населення. А тому виділення прав дитини в окрему категорію надасть можливість створити більш дієвий механізм захисту цих прав.

Особисті немайнові права, їх ознаки, види, місце в системі цивільного права України завжди обговорювалися українськими вченими. Разом з тим особисті немайнові права дитини не виділяються в окрему категорію, а тому і не класифікуються.

Вивченню питань, пов'язаних з особистими немайновими правами та їх видами, присвятили свої роботи такі провідні українські вчені-юристи: О. В. Дзера, В. В. Луць, З. В. Ромовська, Р. О. Стефанчук та ін. У наукових працях згаданих авторів зосереджено увагу на розумінні терміна «особисті немайнові права» та окремих видах особистих немайнових прав.

Аналіз вітчизняної літератури із зазначеного питання свідчить про відсутність на сьогодні комплексних дослід-

жень, предметом яких є особисті немайнові права дитини, і, зокрема, їх види. Проте окремі питання особистих немайнових прав дітей, зокрема і їх види, розглядалися у працях В. І. Борисової, І. В. Жилінкової, Л. А. Ольховик та ін. Проте у працях зазначених авторів окремо не висвітлювалися питання щодо класифікації особистих немайнових прав дітей.

Відсутність єдності у поглядах вітчизняних науковців з приводу необхідності класифікувати особисті немайнові права дитини та відсутність чітких критеріїв їх класифікації актуалізують досліджуване питання.

Тому метою даної статті є аналіз основних видів особистих немайнових прав фізичних осіб та формування власної класифікації особистих немайнових прав дитини на основі проведеного дослідження.

Вперше серед вітчизняних науковців визначення особистих немайнових прав дитини, в рамках дисертаційної роботи, дала Л. А. Ольховик. Зокрема, авторка визначила особисті немайнові права дитини як природні, невід'ємні права, що виникають із приводу благ немайнового характеру, які позбавлені економічного змісту та грошової оцінки, тісно пов'язані з особою носія, індивідуалізують її, не передаються і не відчужуються, мають специфічні підстави виникнення та припинення, мають строковий характер, належать усім без винятку батькам та дітям у рівному обсязі, захищаються батьками та іншими особами, регулюються переважно ЦК та СК України [1, с. 8].

Неможливо надати єдине визначення поняттю «особисте немайнове право». Однак авторське бачення цього поняття є таким – особисті немайнові права дитини, спрямовані на виховання та розвиток кожної дитини, є природними, невід'ємними правами, що надають їй можливість (самостійно або через батьків чи осіб, що їх замінюють) реалізувати свої духовні, соціальні, біологічні потреби, як потреби розвитку.

Дуже важливою для пізнання природи та сутнісних характеристик особистих немайнових прав, визначення